

Podiumkunsten Theater

		Aangevraagd	Geadviseerd/ *Gereserveerd
			<i>Bedragen in euro's</i>
Fryske Toaniel Stifting Tryater	Leeuwarden	2.017.801	2.017.801
Internationaal Theater Amsterdam	Amsterdam	3.553.223	2.022.500
Het Nationale Theater	Den Haag	3.375.200	*3.375.200
Noord Nederlands Toneel	Groningen	3.704.113	3.375.200
Theater Rotterdam	Rotterdam	3.375.200	3.375.200
Theater Utrecht	Utrecht	2.022.500	2.022.500
Toneelgroep Maastricht	Maastricht	3.159.300	2.022.500
Toneelgroep Oostpool	Arnhem	3.367.000	3.367.000
Het Zuidelijk Toneel	Tilburg	2.022.500	2.022.500

De categorie

Op basis van artikel 3.12 van de Regeling op het specifiek cultuurbeleid is er in de categorie Theater plaats voor vier grote theaterinstellingen, vier middelgrote theaterinstellingen en één Friestalig gezelschap.

Grote instellingen worden geacht minstens twee grotezaalvoorstellingen per jaar te maken en beleid te voeren dat doorstroming van talent naar de grote zaal bevordert; middelgrote instellingen dienen jaarlijks minstens één grotezaalproductie te maken. In de regeling is ook een extra bijdrage gereserveerd voor een instelling die zich internationaal kwalitatief onderscheidt. Omdat de instellingen volgens de regeling in de zogenaamde kernpunten verspreid door het land gevestigd moeten zijn, is de geografische spreiding in deze categorie gegarandeerd. In de drie grote gemeenten (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam) mag ten hoogste aan twee grote instellingen en één middelgrote instelling subsidie worden verleend.

Buiten de grote gemeenten mag aan ten hoogste twee grote, drie middelgrote en één Friestalig gezelschap subsidie worden verleend. Voor de komende periode vroegen twee middelgrote instellingen aan als grote instelling: Toneelgroep Maastricht en Theater Rotterdam. Opvallend is dat een aantal instellingen minder subsidie aanvraag dan volgens de regeling mogelijk was geweest.

Algemene indruk

De afgelopen subsidieperiodes hebben de theatergezelschappen in de Culturele basisinfrastructuur (BIS) steeds meer een eigen profiel gekregen. Daarmee werd het theateraanbod voor de grote zalen veel gevarieerder: van interdisciplinair theater tot geëngageerd theater gericht op de jongere generaties, en van goed gemaakt repertoiretoneel tot Friestalig theater op locatie. In de afgelopen jaren is een aantal van deze instellingen van directie

gewisseld: in Arnhem, Utrecht, Amsterdam en Tilburg trad een nieuwe artistieke leiding aan. Daardoor lijkt de pluriformiteit in vormen alleen nog maar toe te nemen. De raad juicht dat toe. Een opvallende ontwikkeling is dat het genre musical door verschillende gezelschappen wordt omarmd.

Instellingen zijn zich bewuster geworden van het belang van maatschappelijke verbinding en het vinden van een breder publiek. Die beweging wordt ook gereflecteerd in het grotere belang dat de raad, conform de regeling en het beoordelingskader, hecht aan maatschappelijke betekenis en toegankelijkheid. Veel instellingen beschrijven hoe zij zich verhouden tot de maatschappelijke actualiteit en welke gevolgen dat heeft voor hun aanbod. Zo viel het de raad in positieve zin op dat in vrijwel alle plannen aandacht wordt besteed aan duurzaamheid. Het is verder mooi om in de plannen te lezen dat meerdere instellingen de artistieke keuzes, publiekswerking en maatschappelijke betekenis steeds meer met elkaar verknopen. Die brede aandacht voor maatschappij en publiek heeft duidelijk effect, want instellingen streven er niet alleen naar een breder en diverser publiek te bereiken, het lijkt ze ook te lukken, zonder dat het ten koste lijkt te gaan van het traditionele publiek. Zo richt een groeiend aantal instellingen zich expliciet op een jonger publiek.

De zoektocht naar nieuw publiek staat niet haaks op artistiek experiment. Een aantal instellingen experimenteert juist met nieuwe vormen van musical, maar ook met dans en performance om zo de grenzen van het toneelgenre op te rekken en om nieuwe publieksgroepen aan te spreken. Het is daarom jammer dat sommige podia nog huiverig lijken te zijn voor experiment in hun grote zalen. De raad vindt het van belang dat die podia ook BIS-instellingen programmeren, om het publiek mee te nemen in de interessante artistieke ontwikkelingen die er in het theater gaande zijn. Bovendien trekt het programmeren van ander aanbod ook weer nieuw publiek naar de theaters.

Juist omdat de BIS-theatergezelschappen een belangrijke rol spelen in de artistieke ontwikkeling van het (grotezaal)toneel, hebben ze ook een grote verantwoordelijkheid voor nieuwe generaties makers. De raad vindt het daarom problematisch dat talentontwikkeling bij meerdere gezelschappen weinig ruimte krijgt. In de regeling staat expliciet opgenomen dat grote theatergezelschappen talent moeten begeleiden naar de grote zaal. Maar de motivatie om dit te doen zou vooral intrinsiek moeten zijn, aangezien er al weinig ruimte voor talent is om zich na de opleiding te ontwikkelen. Daarom ligt hier een belangrijke opdracht voor de grote gezelschappen. Bovendien brengt de jongste generatie ook weer nieuwe perspectieven en inzichten mee, waardoor het artistiek onderzoek van de gezelschappen verder kan worden versterkt.

Uit eerdere (monitor)gesprekken en uit berichten in de media bleek dat de werkdruk bij een aantal instellingen de afgelopen jaren onverantwoord hoog was. Het is dan ook opvallend dat daar in de plannen niet of nauwelijks op wordt gereflecteerd. De instellingen hebben in hun plannen een gedeelde noodkreet opgenomen op het gebied van bedrijfsvoering. Zij geven aan dat indexering van de subsidie niet toereikend is om alle opgelopen kosten te dekken. Dat zou betekenen dat zij niet al hun ambities of geplande activiteiten kunnen waarmaken. Eerder heeft de raad al aangegeven dat fair practice wat

hem betreft belangrijker is dan een grote kwantiteit aan plannen en ambities. Het valt daarom op dat bij veel instellingen een gat in de begroting zou kunnen ontstaan als gevolg van inflatie en stijgende loonkosten, maar dat zij geen antwoord formuleren op de vraag wat ze minder gaan doen om de begroting in dat geval sluitend te krijgen. In het verlengde daarvan is het ook opvallend dat de financieringsmix van de instellingen soms nog weinig gevarieerd is. Aan de mogelijkheid om bijvoorbeeld bij andere (private) fondsen subsidie aan te vragen of meer werk te maken van particuliere bijdragen of sponsors wordt in de plannen nauwelijks aandacht besteed.

Afweging

Zowel binnen als buiten de drie grote gemeenten (Amsterdam, Rotterdam en Den Haag) vroegen meer theatergezelschappen als grote instelling aan dan dat er plekken zijn. In de grote gemeenten vroegen ITA, Theater Rotterdam en Het Nationale Theater aan als grote instelling, daarbuiten vroegen Toneelgroep Maastricht, Theater Oostpool en NITE aan als grote instelling. NITE en ITA vroegen ook het extra budget aan dat is gereserveerd voor een grote instelling die op internationaal niveau onderscheidend is door een excellent uitvoeringsniveau.

Dit betekent dat de raad drie afwegingen moest maken: welke instellingen vallen in de categorie groot in de grote gemeenten, welke instellingen vallen in die categorie buiten de grote gemeenten en aan welke instelling komt het extra internationale budget toe?

In de drie grote gemeenten heeft de raad ervoor gekozen te adviseren Theater Rotterdam en Het Nationale Theater aan te wijzen als groot gezelschap en ITA als middelgroot, wat een verschuiving betekent ten opzichte van de huidige situatie. De plannen van Theater Rotterdam en Het Nationale Theater zijn op alle vlakken (artistieke kwaliteit, maatschappelijke betekenis en toegankelijkheid) beter dan die van ITA. De raad was de afgelopen subsidieperiodes kritisch op de plannen van ITA, vooral op het gebied van artistieke zeggingskracht, diversiteit, reisbeleid en talentontwikkeling. In de huidige plannen is daarop te weinig verbetering te zien. Hij had verwacht te lezen hoe de nieuwe directie een koerswijziging zou vormgeven, maar deze wordt in de plannen slechts beperkt benoemd. Juist omdat de artistiek directeur zo geëngageerd is, valt het op dat het in de artistieke plannen aan een inhoudelijk-artistieke onderbouwing ontbreekt en de raad leest ook niet terug wat de maatschappelijke doorwerking van die plannen is. Daardoor vindt hij de aanvraag op het gebied van oorspronkelijkheid en zeggingskracht beperkt uitgewerkt. Het ontbreekt in de plannen ook aan een reflectie op de vraag hoe de beperkte nieuwe accenten die wel worden beschreven hun weg zullen vinden naar de rest van de organisatie. Ook is de raad kritisch over het beperkte nationale reisbeleid van ITA: zij toert nauwelijks door het land en is in Nederland voornamelijk in haar standplaats Amsterdam te zien.

Theater Rotterdam daarentegen heeft een plan ingediend waarin de doorvoelde artistieke visie van de directie op alle plekken in de organisatie en in de artistieke plannen is terug te zien. Ook ziet de raad een grotere motivatie om aan maatschappelijke betekenis te winnen, de toegankelijkheid te vergroten en die aan het artistieke beleid te verbinden, waardoor alles in het plan organisch met elkaar samenhangt. Daar komt nog bij dat de plannen van Theater Rotterdam op het gebied van genrepluriformiteit meer toevoegen aan het huidige theaterlandschap.

Het Nationale Theater diende ook een plan in waarin de artistieke visie op een mooie manier verknoopt is met de artistieke keuzes, de maatschappelijke betekenis en de toegankelijkheid van de instelling. Daarmee versterkt de instelling haar positie als maatschappelijk betrokken stadsgezelschap, dat talentontwikkeling tot een van haar kerntaken rekent. Ze voelt bovendien een grotere verantwoordelijkheid om haar werk ook op andere plekken in het land te laten zien.

De raad heeft ervoor gekozen te adviseren Toneelgroep Maastricht aan te wijzen als middelgroot gezelschap, anders dan de instelling heeft aangevraagd. De raad vindt dat de huidige grote gezelschappen buiten de grote gemeenten (NITE en Theater Oostpool) een interessante artistieke ontwikkeling hebben doorgemaakt en de afgelopen periode goed hebben gefunctioneerd. Hij wil deze instellingen daarom de kans geven die lijn door te zetten. In de plannen van Toneelgroep Maastricht leest de raad te weinig wat haar artistieke keuzes zijn en wat zij inhoudelijk wil gaan doen. Het valt vooral op dat plannen voor grote locatieprojecten ontbreken; juist met die projecten bereikt ze een groot lokaal publiek. De raad is onder de indruk van het ondernemerschap en het publieksbereik van de instelling, maar dat is op zichzelf geen argument voor het beoordelen van de instelling als grote instelling. Toneelgroep Maastricht legt onvoldoende uit waarom zij die grotere bijdrage nodig heeft. Als belangrijkste argument noemt de instelling dat ze de afgelopen periode feitelijk al opereerde als een grote theaterinstelling en dat dat niet langer financieel houdbaar is. De raad vindt het echter de keuze van de instelling zelf om meer te doen dan financieel mogelijk is.

De raad moest ook een afweging maken over het extra budget voor internationale excellentie. De raad heeft er meer vertrouwen in dat de internationale plannen van ITA worden waargemaakt dan die van NITE. Op dit moment kan hij niet positief oordelen over de aanvraag van NITE voor internationale excellentie. Bij NITE las de raad (interessante) ambities, maar het is niet duidelijk in hoeverre deze daadwerkelijk kunnen worden gerealiseerd. Waar ITA kan leunen op een al bestaande grote internationale reputatie en de instelling bewezen is ingebed in een groot internationaal netwerk, is dit alles bij NITE nog in opbouw. Het werk van de artistiek directeur van ITA leent zich bijzonder goed om in een internationale context te tonen, zeker in combinatie met het op internationaal niveau excellerende acteursensemble. Ook op dit gebied moet NITE zich nog bewijzen.

De raad had graag gezien dat het extra budget voor internationale excellentie op basis van haar uitstekende internationale reputatie en de kwaliteit van haar aanvraag op dit specifieke onderwerp werd toegekend aan ITA, maar omdat hij adviseert deze instelling te subsidiëren als middelgrote theaterinstelling staat de regeling dit niet toe.